

THE ROLE OF PARENTS AND CAREGIVERS IN GENDER SUSTAINABILITY

Azimjanova Rushana Rashid qizi

Stylist of the 2nd Year Master's Degree in Educational Theory and
Methodology of Navoi State Pedagogical Institute, Navbahor District, Navoi Region

Annotation

This article is about gender characteristics in preschool children and how to overcome them, which is one of the most pressing issues today.

Keywords: Preschool, preschool children, educator, gender, fermentation, environment, temperament, gender, personality, audiovisual, information, visual.

Аннотация

В данной статье рассмотрена инновационная профессиональная деятельность педагогов, осуществляющих обучение и воспитание детей дошкольного возраста, что является одним из наиболее актуальных вопросов сегодняшнего дня, а также возможность широкого использования информационно-коммуникационных технологий.

Ключевые слова: дошкольное образование, дети дошкольного возраста, воспитатель, интернет, информационно-коммуникативные технологии гендерудиизуальный, ферментативный, окружающая среда, темперамент, пол, личност, ахборот.

Introduction

Maktabgacha ta'lim va tarbiya –bolalarga ta'lim va tarbiya berishga,ularni intellektual,ma'naviy-axloqiy,yetuk,estetik va jismoniy jihatdan rivojlantirishga,shuningdek, bolalarni umumiy o'rta ta'limga tayyorlashga qaratilgan uzluksiz ta'lim turidir.Bilamizki,so'ngi yillarda maktabgacha ta'lim tashkilotlari yanada rivojlanib bormoqda.Maktabgacha ta'lim tizimiga qo'yilgan talablar ham yetarlicha.

Bugungi kunda ta'lim-tarbiya ishlarini takomillashtirish, uni jahon andozalari darajasiga ko'tarish, fan sohasidagi yangiliklarni amaliy hayotga tatbiq etish muhimmasalalardan biri bo'lib qolmoqda. Yosh avlodga ta'lim-tarbiya berish, ularda fanasoslariga nisbatan bilim, ko'nikma, malakalarni shakllantirish davlat siyosatining ustuvor vazifalaridan hisoblanadi.

Ularning tarbiyasidagi aynan axloqiy xatti-harakatlarini psixologik jihatdan shakllantirish bugunning dolzarb masalasiga aylanibbormoqda.

Maktabgacha tarbiya yoshidagi davr shu qadar mazmundor va faol davrdirki, bu davr bolaning kelgusi o'sishida albatta o'z aksini qoldiradi. Shuning uchun maktabgacha yoshidagi davr ta'sir o'tkazish kuchi jihatidan g'oyat mas'uliyatlidir. Maktabgacha tarbiya yoshiga yetgach, uning psixik taraqqiyotida jiddiy o'zgarishlar yuzaga keladi. Maktabgacha ta'lim va tarbiya – bolalarga ta'lim va tarbiya berishga, ularni

intelektual, ma'naviy –axloqiy, yetuk, estetik va jismoniy jihatdan rivojlantirishga, shuningdek bolalarni umumiy o'rta ta'limga tayyorlashga qaratilgan uzluksiz ta'lim turidir. Bilamizki, so'nggi yillarda maktabgacha ta'lim tashkilotlari yanada rivojlanib bormoqda. Maktabgacha ta'lim tizimiga qo'yilgan talablar ham yetarlicha. Tarbiya borasida va bolalarning kamoloti pedagoglarning savodi bo'yicha to'xtalar ekanmiz, avvalo, bola oilada tarbiyalanishini ham unutmasligimiz kerak. Taraqqiyparvar ma'rifatparvarlardan biri Abdulla Avloniy "Tarbiyani kimlar qilur? Qayda qilinur?"- degan savolga "Birinci uy tarbiyasi. Bu ona vazifasidir"-deb javob bergan edi. Haqiqatdan ham millat tarbiyasida ayollarimiz onalarimiz mas'uldirlar. Buning isboti sifatida qaysi maktabgacha ta'lim tashkilotini olmang hammasida ona ya'ni ayol tarbiyachilar asosiy o'rinni egallashgan.

Tarbiya jarayonining sifati va uzluksizligi, aniqligini psixologiya tadqiqotlari bilan o'rganganimizda aksincha ayol tarbiyachi ya'ni ona tarbiyasi bilan erkaklarning faolligi orasida tafovutlar kelib chiqarkan. Endi bunday tafovutlar qanday jarayonlarda o'z tasdig'ini topishi mumkin? Shuning isboti bilan ozgina to'xtalamiz. E'tibor bergan bo'lsangiz maktabgacha yoshdagi bolalar xarakteri ham nutqi ham o'zgacha ularning psixik, aqliy, fiziologik xususiyatlari tobora farq qiladi. Ularning o'ziga tortadigan tomoni shundagi, ikki jins vakillari ya'ni o'g'il va qiz bolalar nutqida o'xshashlik borligida. Bu qanday jarayon? Bu psixologiyada "GENDER" nomi bilan yuritiladi. Gender aslida jinslar, jinslararo munosabatlarni bildirsada, maktabgacha yoshdagi bolalar nutqida boshqacha ifodasini topadi. Ya'ni ularning nutqidagi ayrim ovoz tonlari, jarangli, jarangsiz, muloyimlik, do'q qilish jahl bilan fikrini aytish bolajonlarimiz orasida ikki jins vakillari orasida almashish kuzatiladi. Masalan qiz bolalarda yug'onroq ovoz hukmini o'tkazish buyruq xuddi o'g'il bolalardek bo'ladi. O'g'il bolalarda aksincha xuddi qizlardek muloyimlik, nafosat, ovoz mayinligi bilan tafovut qiladi. Buning asl sababi psixologiya, irsiyat, tibbiyot, tarbiyaga bog'liqdir. Biz ana shu masalani yechimini toppish uchun va mukammal o'rganish va bartaraf etish uchun raqamlashtirilgan ta'lim va axborot texnologiyalarning o'rni beqiyos kattadir. Masalan bolalarga, sen o'g'il bolasan unday gapirma dadil tur desak u bizni eshitmaydi. Uning uchun bizga audiovizual va vizual idrok asosida ko'rgazmali qurollarda foydalanish afzalroqdir. Masalan qandaydir teatrni sahnalshtirganda o'g'il bolalarning hukmron ekanligi govdalantirilsa yanada yaxshi natija beradi. Qiz bolalar esa aksincha ularga gap bilan uqtirib bo'ladi. Demak, biz bolalarning psixik va aqliy xususiyatlarini hisobga olish uchun ham rivojlanishda orqada qolmasdan innovatsiyaga mos bo'lgan metod va vositalarda foydalanib yechim topish kerakdir. Bundan tashqari multifilmlar bolalarni bilim egallashga bo'lgan ehtiyojini qondirishda katta yordam beradi. Bunda tarbiyachilar bolalarga tomosha qilish uchun multifilmlarni internetdan keraklisini topa bilishi zarur va topib, yuklab olib ko'rsatadi. Bugungi kun tarbiyachilari elektron raqamli kutubxonalardan foydalanishni bilishi muhim. Chunki, har vaqt yosh avlod ta'lim-tarbiyasi hayot-mamot masalasi bo'lgan. Ta'lim-tarbiya masalasini yaxshi olib borishda keng ko'maklashadigan vosita internetdan va axborot kommunikativ texnologiyalardan foydalanish hisoblanadi.

Shu jumladan, *O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim Tizimida Gender Tenglik borasida 2020-yilda olib borilgan ishlar haqida to'xtaladigan bo'lsak, Gender tenglikni ta'minlash* masalasi dunyo bo'ylab muhim ahamiyatga ega bo'lgan bir davrda O'zbekistonda ham bu masala davlat siyosati darajasiga ko'tarilganligi va bu mamlakatimizning inson huquqlari asosidagi ilg'or qadamidan

nishonadir. Shuni aytib o'tish joizki, maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarning xulq-atvori, ovoz tembri, va xatti-harakatlarida gender xususiyatlari ham tafovut qilinadi. Shuningdek, joriy yilning fevral oyida Respublika yozuvchilar uyushmasi bilan hamkorlikda maktabgacha ta'lim tashkilotlarida **"Zumradoylar davrasi"** to'garagi doirasida, syujetli-rolli spektakllar va boshqa sahnalashtirilgan chiqishlarni tashkil etish maqsadida, 50 dan ziyod ssenariylar yaratildi. Ushbu ssenariylar milliy qadriyatlarga boy, urf-odatlarimiz, ota-ona, farzandlar, qiz bola va o'g'il bola o'rtasidagi munosabatlarni, gender tenglikni maktabgacha yoshdagi bolalar ongida shakllantirishga qaratilgan vaziyatlarni o'z ichiga qamrab oladi. Maktabgacha ta'lim vazirligi mutaxassislari tomonidan ishlab chiqilgan **"Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida gender tenglikni shakllantirish"** nomli uslubiy tavsiyanoma Muvofiqlashtirish kengashi tomonidan tasdiqlanib, ta'lim-tarbiya jarayoniga yo'naltirilgan.

Xuddi shuningdek maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarbiyalanuvchilari o'rtasida ham gender barqarorlik, nutqning gender xususiyatlari, o'g'il va qiz bolalar orasida gender tafovutlar uchraydi. Genderlikning bola hayotidagi o'rni ham beqiyosdir. Maktabgacha yoshdagi bolalarda gender ta'lim – bu bolalarda haqiqiy erkaklar va ayollar haqidagi g'oyalarni shakllantirish va bu insonning normal va samarali ijtimoiylashuvi uchun zarurdir. Pedagoglar va ota-onalarning ta'siri ostida maktabgacha yoshdagi bola jinsiy rolni yoki odamning xatti-harakatlarining gender modelini o'rganishi kerak, shunda u ayol yoki erkak sifatida aniqlanadi. Sizning o'g'lingiz yoki qizingiz ulg'ayishi va haqiqiy erkak va ayol, baxtli bo'lishi uchun siz ularni bolalikdan gender tamoyiliga ko'ra tarbiyalashni boshlashingiz kerak. Shuni doimo yodda tutish kerakki, o'g'il va qizlar go'daklikdan boshlab turli xil eshitish, ko'rish, gapirish va his qilishdir. Qizlar ko'pincha itoatkor, o'g'il bolalar esa ajralib turishni xohlashadi; qizlar samaraliroq, o'g'il bolalar esa ma'lumotni asosan ko'rish, qizlar esa quloq orqali qabul qiladilar. Siz farqlarni cheksiz sanashda davom etishingiz mumkin.

Xulq-atvor gender talablariga javob beradigan bolalar o'zlarini qarama-qarshi jinsdagi tengdoshlariga nisbatan o'xshash, ekzotik deb hisoblaydilar. Gender stereotiplarga mos kelmaslik barcha bolalar uchun psixologik qiyinchiliklarni keltirib chiqarsa-da, o'g'il bolalarda, ularning kelajakdagi jinsiy orientatsiyasidan qat'iy nazar, bunday muammolar ko'proq uchraydi:

- 1) O'g'il bolalar uchun gender barqarorlikni shakllanishining barcha bosqichlarida qo'shimcha harakatlar talab etiladi, ularsiz rivojlanish ayol turiga qarab avtomatik ravishda davom etadi;
- 2) An'anaviy ravishda erkak fazilatlarini ayollarnikiga qaraganda yuqori baholanadi va o'g'il bolalarga demaskulinizatsiyaga qaratilgan bosim qizlarga qaraganda ancha kuchliroqdir (ayol bola norozilik, masxara qilish, erkalik qiz esa xotirjam va hatto ijobiy qabul qilinadi)
- 3) Erta bolalilikda o'g'il bolalar va qizlar umuman onalar va ayollarning ta'siri ostida bo'ladilar, shuning uchun o'g'il bolalarning yoshi bilan erkaklar xatti-harakatlariga qayta yo'naltirish kerak, chunki bolalilikdagi tipik gender xatti-harakatlari ko'plab salbiy oqibatlariga olib keladi. Bolalar bog'chasida qo'llaniladigan o'qitish strategiyasi, bolalar bilan ishlash shakllari va usullari ko'pincha qizlar uchun mo'ljallangan. Shu bilan birga, qizlar va o'g'il bolalar ko'pincha ayollar tomonidan tarbiyalanadi uyda-onalari yoki buvi, va bolalar bog'chasida ayol tarbiyachi. Natijada ko'plab o'g'il bolalar uchun jinsga chidamlilik erkaklar ishtirokisiz shakllanadi. Ayollar esa, olimlarning fikriga ko'ra, o'g'il bolalarni to'g'ri

tarbiyalay olmaydilar, faqat bitta oddiy sababga ko'ra: ular boshqa turdagi miya va boshqa turdagi fikrlashga ega. Bundan tashqari, ayol o'qituvchi tabiiyki, maktabgacha yoshdagi o'g'il bolalar kattalar bilan va bolalar bilan muloqot qilishda duch keladigan tajribalarning bolalik tajribasiga ega emas. Shuning uchun, o'g'il bolalar bilan muloqot qilishda, ko'plab o'qituvchilar, agar bu o'g'il bo'lsa, demak yana, iroda, kuch chidamlilik timsoli degan fikrga amal qiladi. Natijada, umuman jasoratli emas, balki qo'rqinchli jismonan zaif va juda zaif o'g'il bolalar muntazam ravishda o'qituvchilarning travmatik ta'siriga duchor bo'lishadi.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, tarbiya jarayoni qanchalik to'g'ri tashkillashtirilgan bo'lsa, maskanda tarbiyalanadigan bolalar tarbiyasida ham xulq-atvorida ham kelishmovchiiklar va tartibsiz harakatlar psixologik kasalliklar yuzaga kelmaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. F.R. Kodirova. Didakticheskie igrq dlya obucheniya detey russkomu yazqku. Tashkent, «O'qituvchi», 1992.
2. F.R. Qodirova. «Maktabgacha yoshdagi rusiyzabon bolalarni o'zbekcha so'zlashishga o'rgatish» (metodik qo'llanma). Toshkent, «O'qituvchi», 1997 Eremeeva V.D. O'g'ilbolalarvaqizlar. Turlixilyo'llarbilano'rgating, turliyo'llarbilanseving. Samara. O'quvadabiyoti, 2005 yil.
3. Kurbatova S. Kitobo'g'ilbolalaruchun, kitobqizlaruchun. "Maktabgachata'lim" 2012 yil 10-son.